

Outnyttjade arenor – en utmaning för stora internationella idrottsevenemang

Jens Alm

Idrættens Analyseinstitut, København

Publicerad på Internet, www.idrottsforum.org/alm121031,
(ISSN 1652–7224), 2012–10–31

Copyright © Jens Alm 2012. All rights reserved. Except for the quotation of short passages for the purposes of criticism and review, no part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without the prior permission of the author.

I Stockholm kommer man inom ett år att ha två nya, gigantiska idrottsarenor. Den ena, Friends Arena i Solna, invigdes häromnyligen, och den andra, i södra Stockholm, ska stå klar vid slutet av 2013. Redan Solnaarenan har en publikkapacitet som vida överstiger behovet, eftersom utbudet av evenemang som lockar 60 000 åskådare är ytterst begränsat. När den andra också är klar och invigd, och inklusive de arenor som redan finns på plats i den kungliga huvudstaden, slutar det sannolikt med att inte någon av dem någonsin kommer att kunna bära sina kostnader. Det har antytts att arenor är vår tids skrytbyggen, att enskilda kommunpolitiker – män – ska kunna stoltsera med att ha initierat och drivit frågan. Så kanske det kan vara i Stockholm, där det ju, liksom i andra huvudstäder, finns en skrytbyggesträdion att bevara. Och kanske i Göteborg och Malmö. Men i Borås, Gävle och alla andra mellanstora städer som byggt eller bygger arenor för hundratals miljoner, av vilka en betydande del är skattemedel, vad handlar det om där? Att göra kommunen lockande, kanske? Att stimulera idrotten i kommunen? Och detta är långt ifrån ett isolerat svenskt fenomen. Om de här frågorna forskas det, i det nordiska länderna och internationellt, och förhoppningsvis kommer vi så småningom att ha svar på frågorna och kanske lösningen på vad alla arenor ska användas till. För de ska ju stå i 50–60 år, och underhållas under den tiden, vilket också kostar. Lite backspegelperspektiv kan nog rekommenderas i sammanhanget, och vi publicerar här en artikel av Jens Alm om vad som hänt med ett antal arenor runt om i världen, som byggts för ett speciellt ändamål, ett speciellt idrottsevenemang. Artikeln kan ses som en introduktion till den rapport som kommit och som länkas till nedan, där hans undersökning av nyttjandegraden hos ett stort antal arenor världen runt presenteras, och utvecklandet av ett World Stadium Index beskrivs. En dag kommer detta index att beskriva tillståndet för de nya Stockholmsarenorna; låt oss hoppas att det inte gått så illa som för en del av arenorna i Alms studie.¹

---

¹ Hela rapporten finns tillgänglig i pdf-format, kostnadsfritt, på adressen http://idrottsforum.org/wp-content/uploads/2012/10/World_Stadium_Index_svensk.pdf

Inledning och syfte

Rapporten *World Stadium Index. Stadiums built for major sporting events – bright future or future burden?*, från Idrættens Analyseinstitut/Play the Game, hade som mål att skapa större insikt i vad det idrottsliga arvet är för arenor som har uppförts eller har genomgått betydande renoveringar för att stå värd för stora internationella idrottsevenemang. Flera nya arenor har uppförts eller renoverats till ett specifikt mästerskap men i vilken utsträckning de används efter det att mästerskapet är över, är i många fall oklart.

Studien som ligger till grund för rapporten är också utförd mot bakgrunden att det finns ett samhällsintresse av att undersöka huruvida idrottens och mästerskapens arenor är idrottsligt hållbara. Medverkar betydande investeringar i arenor till att arenorna används i högre grad även efter det att mästerskapet är över? Är det möjligt för alla arenor att utnyttjas i en högre grad? Finns det en generell problematik närvarande och, i så fall, vilka är problemen och varför finns de? Hur skulle man kunna undvika potentiella problem? Finns det goda exempel och vilka är framgångsfaktorerna?

Metod

Med utgångspunkt i stora internationella och kontinentala mästerskap, såsom OS, VM och EM i fotboll inkluderades 75 arenor i över 20 länder i studien. Efter urvalet av arenor inleddes en *desk research* där tillgänglig information om de utvalda arenorna inhämtades via tillgängliga källor – såsom arenornas hemsidor och material från pressen. Därefter utarbetades ett frågeformulär som sedermera sändes ut till respektive arenaägare/arenaoperatör i syfte att få svar på frågor där information saknades, samt att få verifierat den information som kommit fram via desk researchen. Fokus i frågeformuläret låg på antal sålda biljetter och antal evenemang per säsong/år på respektive arena men kompletterades även med basfakta och tekniska uppgifter om respektive arena.

Då svarsfrekvensen endast var 18,6 % och då kontaktuppgifter till vissa arenor helt saknades samt att vi ville fördjupa studien med ett mer kvalitativt inslag, tog vi kontakt med personer som hade kunskap om en specifik arena eller område, eller talade språket i det land där vi ville inhämta information.

De kompletterande kvalitativa frågorna och det internationella nätverket av lokala informanter bidrog till att ge en mer nyanserad bild av de inkluderade arenorna och i viss utsträckning även producerade data om vissa arenor som helt hade saknats.

I frågeformuläret valde vi att utgå ifrån antal sålda biljetter i stället för antalet åskådare eftersom man skulle kunna argumentera för att antal sålda biljetter är ett mer precist mått på utnyttjandegrad och det verkliga arvet i fråga om ekonomisk hållbarhet. Under studiens gång blev det emellertid uppenbart att det totala åskådarentalet var betydligt enklare för oss och våra sekundära källor att finna, vilket resulterar i att siffrorna som redovisas är det totala åskådarentalet och inte antal sålda biljetter.

Det har i vissa fall varit problematiskt att inhämta information om arenorna. I en del fall har de ansvariga inte velat eller kunnat ge några upplysningar medan andra arenor helt har saknat kontaktupplysningar, vilket försvårade arbetet. Mot bakgrund av de betydande

investeringarna i arenainfrastruktur och behovet av att arenan används i ett långsiktigt perspektiv, är det slående att det finns en avsaknad av en utsedd varaktig ledning, försäljnings- eller PR-avdelning hos flera av de inkluderade arenorna. Flera arenor saknar en hemsida och att över huvud taget hitta basal information om vissa arenor har varit vanskligt. Trots bristande information om några av arenorna, anser vi att de generella trenderna som beskrivs i rapporten och i föreliggande artikel är giltiga.

World Stadium Index

Ett förhållandevis enkelt och överskådligt sätt att jämföra arenor på är att titta närmare på vad respektive arena har kostat att uppföra. Även om konstruktionspriset är av betydelse och ger en fingervisning om vilket mästerskap som har varit dyrast respektive billigast att arrangera i fråga om arenainvesteringar, kan det vara lite missvisande att endast fokusera på arenornas konstruktionspris. I stället ger pris per plats en mer fullgod överblick över vad en arenaägare har erhållit för investerade pengarna i fråga om kapacitet. De båda prisvariablerna fyller en betydande funktion i rapporten, men då de är förhållandevis ytliga och varken ger möjlighet till en fördjupning eller till att komma med en närmare förklaring i vilken utsträckning arenorna utnyttjas, har vi valt att komplettera prisvariablerna med ett index. Indexet, som vi har valt att kalla "World Stadium Index", inbegriper antalet åskådare som varje säsong/år besöker respektive arena i förhållande till arenans totala kapacitet. För att ytterligare tydliggöra indexet exemplifierar vi nedan med en fiktiv arena.

Den fiktiva arenan Victoria Stadium har en kapacitet på 55 000 åskådare och arenan hade under 2010 totalt 456 789 åskådare. Detta skulle innebära att arenan får ett index på 8,3. Indexet motsvarar hur många gånger per säsong/år som arenan är fullsatt. I Victoria Stadiums fall skulle det motsvara drygt åtta gånger.

Givetvis måste även andra variabler tas hänsyn till för att kunna mäta om en arena är framgångsrik eller ej, och även om indexet inte fullt ut kan visa på en arenas framgång, är det en värdefull indikator på det idrottsliga arvet och arenaoperatörens förmåga att fylla arenan i förhållande till dess kapacitet.

Ytterligare en metod, som inte är använd i rapporten, är att jämföra arenans kapacitet med det genomsnittliga åskådartalet. Om Victoria Stadium med en kapacitet på 55 000 har haft sex evenemang med ett genomsnittligt åskådartal på 53 123 skulle det resultera i en utnyttjandegrad på 96 procent. Detta indikerar att det är möjligt att fylla arenan vid särskilda tillfällen. Men siffran har den nackdelen att den inte tar hänsyn till det totala åskådartalet per säsong/år. Trots Victoria Stadiums höga utnyttjandegrad är antalet evenemang och antalet åskådare förhållandevis lågt.

Svag ekonomisk hållbarhet

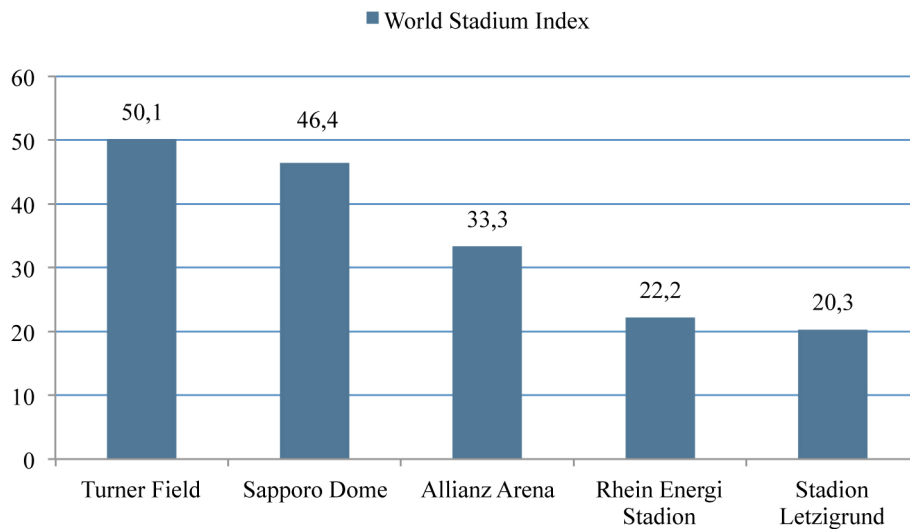
Rapporten visar på att de stora arenorna inte bara är svåra att fylla när vardagen åter kommer och det stora evenemanget är över, utan också är dyra. Sammantaget har de 75 arenor

som är inkluderade i rapporten kostat nästan 14,5 miljarder amerikanska dollar (2010 års penningvärde) att uppföra eller renovera. Prisspannet för de olika mästerskapens arenor är stort: genomsnittspriset för en olympisk huvudarena är 269 miljoner dollar medan arenorna för de afrikanska mästerskapen i fotboll i genomsnitt har kostat 80 miljoner dollar. Det är framför allt de offentliga myndigheterna som får täcka utgifterna, och i värsta fall har drifts- och underhållskostnaderna för de underutnyttjade arenorna blivit en betydande ekonomisk börda för lokalsamhället. Än värre blir bilden när konstruktionskostnaderna sätts i relation till värdlänternas ekonomiska styrka. Abuja National Stadium i Nigeria som kostade 426 miljoner dollar att uppföra är det mest talande exemplet. Arenan med en kapacitet på cirka 60 000 åskådare uppfördes till All-Africa Games 2003 och, har kringgärdats av korruptionsanklagelser. Det höga konstruktionspriset i ett relativt fattigt land som Nigeria betyder att priset per plats motsvarar tre gånger så mycket som den årliga köpkraften för en genomsnittsinvånare i landet. I förhållande till den lokala levnadsstandarden var de tyska VM-arenorna cirka 35 gånger mindre kostsamma. Det finns inga säkra uppgifter på Abuja National Stadiums åskådarantal 2010, men arenan har enligt lokala uppgifter inte utnyttjats i en hög utsträckning och är i ett generellt förfall.

Arenaindex avslöjar stora skillnader

Rapportens bäst utnyttjade arena är den nedgraderade olympiska arenan från sommar-OS i Atlanta 1996, Turner Field, som under 2010 hade över 2,5 miljoner åskådare. Med sin kapacitet på drygt 49 500 åskådare resulterar det i ett imponerande index på 50,6. Att arenan under 2010 lyckades att attrahera åskådare nog att fylla arenan 50 gånger har sin förklaring i det lokala basebollaget Atlanta Braves, som inte endast spelar inför fullsatta läktare, utan även spelar närmare 80 matcher per säsong. I den motsatta änden av skalan finner man – inte utan en viss ironi – en annan olympisk arena som används för baseboll, nämligen Naganos olympiska arena från vinter-OS 1998, som, trots sin kapacitet på 30 000, enligt våra uppgifter endast hade cirka 18 000 åskådare under 2010. Det ger ett index på 0,6. Basebol-len är populär i Japan, men arenan i Nagano inhyser, som studien visar, inte något av de mest framgångsrika och populära lagen.

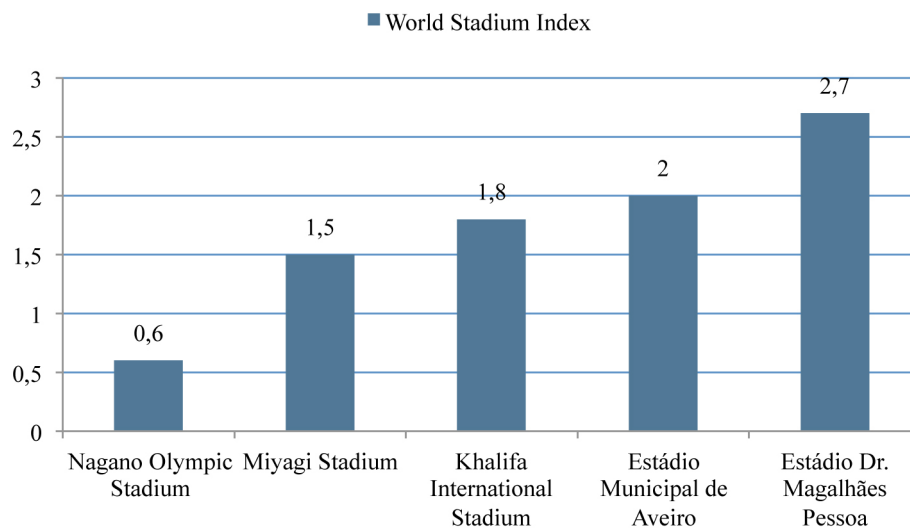
Bland rapportens fotbollsarenor är det framför allt Bayern München och TSV 1860 Münchens hemma-arena, Allianz Arena som skiljer ut sig med drygt 2,3 miljoner åskådare och ett index på 33,3, medan ingen behöver frukta att bli nedsprungen vid den japanska arenan Miyagi Stadium i Rifu. Den senare arenan blev uppförd till fotbolls-VM 2002 och kostade cirka 320 miljoner dollar att uppföra, men hade endast 74 000 åskådare under 2010, vilket ger ett index på 1,5. I genomsnitt har alla arenor, där det har varit möjligt att räkna ut ett index, ett genomsnitt på 13,4. Denna siffra hade sannolikt varit betydligt lägre om det hade varit möjligt att inhämta upplysningar om antalet åskådare från bland annat arenor i Turkiet, Sydkorea, Indien samt arenor i Afrika. Ofta har de nyuppförda arenorna ingen egen tillgänglig marknads- eller PR-avdelning vilket understryker att det ofta inte finns någon klar strategi för hur de kostbara arenorna ska användas efter att de stora idrotts-evenemangen är över.

Figur 1 World Stadium Index – de fem bästa

Externa behov framför lokala

Den låga utnyttjandegraden illustrerar att det till stora internationella idrottsevenemang ofta uppförs arenor som det på ett lokalt plan inte finns ett behov för. I det hänseendet är EM 2004 i Portugal ett skräckexempel. Tre arenor har ett index på under tre, och det bör ifrågasättas om Portugal skulle ha arrangerat EM på egen hand. Kontrasten till Tysklands VM-värdskap är slående. VM och de tillhörande arenainvesteringarna var med få undantag ett resultat av landets starka publiktradition som bland annat tar sig uttryck i att den tyska Bundesliga är den populäraste fotbollsligan i världen med ett genomsnittligt åkådarantal från föregående säsong på drygt 45 000. Medan rapportens tyska arenor har ett genomsnittligt index på 16,2 är motsvarande index endast 8,8 för de portugisiska EM-arenorna. Endast de tre portugisiska storklubbar SL Benfica, Sporting Lissabon och FC Porto har ett index som är jämförbart med de tyska arenorna.

Figur 2 World Stadium Index – de fem sämsta

Idrottsorganisationernas ansvar

Ett självklart ansvar för de ”vita elefanterna” har värdland och värdstäder som förpliktar sig till att uppföra arenor som det egentligen inte finns ett behov för. Ingen tvingade exempelvis österrikiska Klagenfurt att uppföra en EM-arena med plats för 30 000 åskådare, som idag står halvtom och där de lokala fotbollslagen, SK Austria Klagenfurt och SAK Klagenfurt spelar i Regionalliga Mitte motvarande svenska division 1. Men idrottsorganisationerna har också ett ansvar. Till skillnad från ekologisk hållbarhet är inte ekonomisk och social hållbarhet i samma utsträckning inskrivet in de kontrakt som IOK, Fifa, Uefa och andra idrottsorganisationer ingår med värdländer och värdstäder. Tvärtom kan idrottsorganisationer ha ett egenintresse av att arrangera så spektakulära evenemang som möjligt. Den läxan har bland annat Kapstaden lärt sig, då man efter påtryckningar från Fifa uppförde den dyra arenan Cape Town Stadium i stället för att renovera och utnyttja redan existerande arenor. Både Fifa och Uefa har samtidigt de senaste åren skärpt sina formella krav på arenor som ska stå värd för VM- och EM-slutspel. Fifas nuvarande krav fastställer att mästerskapet ska arrangeras på 12 arenor och att öppningsmatchen samt finalen ska spelas på en arena med plats för 80 000 medan de övriga arenorna ska ha en kapacitet på minst 40 000. Uefas regler för EM 2012 krävde två arenor med en kapacitet på över 50 000 och att de sex övriga skulle ha en minimumkapacitet på mellan 30 000 och 40 000. Uefa har inför 2016 års turnering valt att utöka slutspelet från 12 till 24 lag vilket kommer att innebära att fler arenor blir nödvändiga. Detta förstärker bilden av att kraven på värdländer ökar.

Framtiden

VM 2014 kommer att spelas i Brasilien och även om Brasilien är ett stort fotbollsland där det finns ett utbredd intresse, kommer landet att möta stora utmaningar och sannolikt kommer en del arenor stå underutnyttjade när VM 2014 är över. En av arenorna är Estádio Nacional de Brasília i huvudstaden Brasilia. Arenan kommer att få en kapacitet på drygt 70 000, men då denna inhyser endast ett fotbollslag hemmahörande i de lägre divisionerna motsvarar inte publiksnittet i nuläget arenans tilltänkta kapacitet. Liknande utmaningar kommer även Ryssland och Qatar stöta på. Länderna som ska stå värd för 2018 och 2022 års turneringar kommer att investera betydande summor i nya arenor, men det idrottsliga arvet, framför allt för arenorna i Qatar, kommer sannolikt inte att vara positivt.

Flera ”vita elefanter” kommer av prestigeskäl att uppföras i framtiden trots att det finns en dokumentation på att många arenor är överdimensionerade. Det finns ett uppenbart behov av en revidering av arenakraven och de internationella idrottsorganisationerna måste minska sina krav på minimumkapacitet vad gäller arenor och se till att implementera mer flexibla krav. Om de internationella idrottsorganisationerna står fast vid sina krav kommer endast ett fåtal länder att ha möjlighet att arrangera ett hållbart evenemang. Det måste finnas incitament och vara av intresse för både idrottsorganisationerna och värdländer samt värdstäder att efterlämna ett hållbart idrottsligt arv.

Søren Bang, Idrættens Analyseinstitut har bidragit med innehåll till artikeln.